

BALKANLAR'DA TRUMP SONRASI DEĞERLENDİRMELER-BIDEN ÖNCESİ BEKLENTİLER

Emin Emin

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Emin, Emin. "Balkanlar'da Trump Sonrası Değerlendirmeler-Biden Öncesi Beklentiler".
INSAMER, 04.01.2021.

 Analiz

ABD'de 3 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini Demokrat aday Joe Biden kazandı. 1988 ve 2008 yıllarında da aday olan Biden, bu defa Donald Trump'a karşı zafer elde edip ABD'nin 46. başkanı oldu.

ABD siyasetinin kıdemli bir üyesi olan Biden, yarım asırlık siyasi kariyerinde Senato üyeliğinden başlayarak ABD Başkan Yardımcılığı (2009-2017) dâhil çeşitli üst düzey görevlerde bulundu. Obama döneminin dışişleri bakanı olan Biden, dış politikada da önemli bir tecrübeye sahip.

ABD ve hatta dünya için tarihî bir dönüm noktası olarak nitelendirilen Joe Biden'ın zaferi, 2017 yılında başkanlık görevini devralan Donald Trump'ın siyasi çatışmalar ve kafa karışıklıklarıyla dolu dört yıllık başkanlığının ardından geldi.

Tüm dünyaya yayılan koronavirüs salgınından en fazla etkilenen ülkeler arasında yer alan ABD'nin yeni başkanının ilgilenmesi gereken konuların başında doğal olarak salgın ve neden olduğu ekonomik sorunlarla mücadele geliyor. Ayrıca Amerikan toplumunda ortaya çıkan Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasındaki kutuplaşma da Biden'ın çözmesi gereken bir diğer önemli sorun olarak görülüyor.

Küresel bir güç olması hasebiyle yeni Amerikan yönetiminin ülke içi sorunların yanı sıra uluslararası arenada izleyeceği politikalar da merak ediliyor; beklentiler son dört yıldan farklı bir yol izlenmesi yönünde. Biden'ın, selefi Trump'ın küreselleşme ve demokrasi karşıtı politikalarının sebep olduğu zararları gidermek ve ABD'yi yeniden küresel siyasetin bir numaralı aktörü yapmak için çalışacağı belirtiliyor.

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İlk etapta kendi ülkesindeki sorunlara odaklanması beklenen Biden yönetimindeki ABD'den küresel bir aktör olarak da bazı beklentiler söz konusu. Bilhassa kendi sorunlarını halledemeyen bölge ve ülkelerde yeni Amerikan yönetiminin izleyeceği politikalar üzerine çeşitli spekülasyonlar yapılıyor. Bu bölgelerden biri de Batı Balkanlar. Özellikle Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecindeki bazı ülkelerin karşı karşıya kaldığı sorunlar veya Bosna-Hersek ve Kosova gibi devletleşme süreçlerini tamamlayamamış ülkeler, mevcut sorunların çözümü noktasında ABD'nin desteğine güveniyor. Bu minvalde gerek seçim öncesinde gerekse seçim sonrasında Balkan ülkelerinde Amerikan seçimiyle ilgili yapılan yorum ve paylaşımlar, seçimlerin ABD'den ziyade Balkanlar'da olduğu izlenimini verecek kadar hararetiydi. Amerikan seçimlerinin Balkan ülkelerinde bu kadar gündem olmasının temelsiz olmadığı, seçimlerin ertesi gününde Kosova Cumhurbaşkanı Hashim Taçi hakkında hazırlanan kararnamenin Kosova Savaş Suçları Özel Mahkemesi tarafından kabul edilmesiyle bir kez daha anlaşılması oldu. Zira söz konusu mahkeme savcılarının Taçi hakkındaki iddianameyi de Taçi'nin Kosova ve Sırbistan arasında Trump yönetiminin önyak olduğu ekonomik normalleşme anlaşmasını imzalamak için yola çıkmak üzere olduğu bir sırada yayınladığını unutmamak gerekiyor.¹ Söz konusu anlaşmayı imzalama görevini üstlenen Kosova Başbakanı Avduallah Hoti hükümeti ise Biden'ın Başkanlık görevini almasına sayılı günler kala Anayasa Mahkemesinin almış olduğu bir karar neticesinde düştü.

Bu ve benzeri tesadüf zincirleri ABD'de gerçekleşen ve yönetimin el değiştirmesiyle sonuçlanan başkanlık seçimlerinin Batı Balkanlar üzerindeki etkisini açıkça ortaya koyuyor. Şu günlerde bölgede en çok tartışılan konu, yeni seçilen ABD başkanının Batı Balkanlar'daki belirli sorunlara nasıl yaklaşacağı ve selefi Trump'ın izlediği politikaları devam ettirip ettirmeyeceği.

Kosova-Sırbistan Diyalog Süreci

Balkanlar'da çözümlenmesi gereken en önemli iki sorundan ilkinin, Kosova ve

Sırbistan arasındaki diyalog süreci olduğu herkes tarafından kabul ediliyor. İki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi adına AB arabuluculuğunda yürütülen inişli çıkışlı diyalog süreci hâlen sonuçlanabilmiş değil. Bu noktada özellikle AB'nin vaatlerini yerine getirmemesinin tarafların AB'ye olan inancını sarstığını ve diyalog sürecinde isteksiz davranmalarına neden olduğunu belirtmek gerekiyor.

Trump yönetimi, AB tarafından yönetilen bölgedeki diyalog sürecini yok sayarak, Kosova ve Sırbistan arasındaki sorunların çözülmesi adına bölgeye bir özel temsilci atamış ve iki ülke arasındaki temel sorunları görmezden gelerek ekonomik normalleşmeye öncelik vermişti. Trump, iki ülke arasında sağlanacak ekonomik normalleşmenin siyasi ilişkileri de normalleştireceğini savunuyordu. Öyle ki bu amaç doğrultusunda 2020 yılı başlarında, Kosova'da seçilmiş olan Vetvendosje hükümetinin devrilmesi için baskı yapmayı dahi göze aldı.²

Seçim yapılmaksızın Kosova'da kurulan yeni hükümet ise, ABD'nin talep ettiği, Sırbistan ile ekonomik normalleşme anlaşması için ön koşul olan Sırp ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinin kaldırılması şartını kabul etti. Haziran ayında imzalanması planlanan ekonomik normalleşme anlaşması, Kosova Cumhurbaşkanı Hashim Taçi'nin kendisi hakkında Lahey'deki Kosova Savaş Suçları Özel Mahkemesi'nin hazırladığı iddianamedeki söz konusu iddialar yalanlanana dek Sırbistan ile görüşmelere katılmayacağını belirtmesiyle ileri bir tarihe ertelendi. Bu gelişmeden sonra anlaşmanın imzalanması için yoğun çaba sarf eden Trump yönetimi, 2020 Eylül ayı başında Beyaz Saray'da anlaşmanın imzalanmasını sağladı.³

Trump'ın iki ülke arasında ekonomik normalleşme anlaşması imzalanması konusundaki ısrarının asıl nedeni, bu başarıyı ABD seçimlerinde propaganda malzemesi olarak kullanmak istemesiydi. Elbette ki Kosova ve Sırbistan'ın ekonomik normalleşmesinin ABD seçimlerini etkilemesi beklenmiyordu;

anlaşmanın asıl hedefi, bu iki ülkenin İsrail’le ilişkilerini düzeltmelerini sağlamaktı. Anlaşma metninde Sırbistan’ın büyükelçiliğini Kudüs’e taşıyacağı, Kosova ve İsrail’in birbirlerini tanıyacağı ve Kosova’nın İsrail büyükelçiliğini Kudüs’te açacağı maddeleri bulunuyordu. Anlaşmada ayrıca, taraf ülkelerin güvenilir olmayan kaynaklardan (Çin) teknoloji transferi gerçekleştirilmemesi ve enerji alanında (sadece Rusya’ya bağımlı kalmayıp) çeşitlendirmeyi kabul ettiklerini içeren maddeler de yer alıyordu.⁴ Hasılı, anlaşmanın maddelerine bakıldığında Trump’ın amacının iki ülke arasında ekonomik normalleşme sağlamak olmadığı, kendi ülkesindeki Yahudi seçmenlerin oyunu almak için böyle bir hamle yaptığı ortaya çıkıyordu.

Trump yönetimi her konuda olduğu gibi Batı Balkanlar konusunda da alışlagelmişin dışında adımlar attı. Bunlardan biri de bölge güvenliğini dahi tehlikeye sokabilecek olan Kosova ve Sırbistan arasındaki toprak değişiminin desteklenebileceği açıklamasıydı.⁵ Böylesi bir değişimin Balkanlar’daki bütün sınırları tartışmaya açacağını ve dondurulmuş olan sorunların tekrardan gün yüzüne çıkacağını gerekçe gösteren AB, bu düşünceye kesinlikle karşı çıktı.

Yeni Amerikan yönetiminin Kosova-Sırbistan diyalog sürecinde Trump’ın aksine AB ile daha uyumlu politikalar izlemesi bekleniyor. Biden’ın iki ülkenin birbirinin bağımsızlığını mevcut sınırlar üzerinden tanıması için AB ile ortak hareket edeceği tahmin ediliyor. Bu çerçevede toprak değişimi tartışmalarının bir daha ABD tarafından desteklenmeyeceğine kesin gözüyle bakılıyor; ayrıca Trump’ın savunduğu ekonomik normalleşmenin de siyasi normalleşme olmadan başarıya ulaşamayacağı belirtiliyor. Aksi takdirde üretilen çözümlerin geçici olacağı ve nihai çözüme katkı sağlamayacağına inanılıyor. Biden’ın ayrıca, sorunları Trump gibi siyasi figürler üzerinden değil, kurumlar üzerinden çözmeye çalışacağı tahmin ediliyor.

Diğer taraftan Rusya ve Çin’in bölgedeki etkinliğinin azaltılması ve bölge ülkelerinin İsrail ile normalleşmesi için Trump yönetiminin attığı adımların Biden yönetimi tarafından da

devam ettirileceği, hatta bu konuda daha aktif olunacağı kaydediliyor. Aynı zamanda herhangi bir ikilem olmaksızın Biden yönetiminin Rusya’nın Sırbistan üzerindeki etkisini azaltmak adına Belgrad veya Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vučić ile ilişkilerini güçlendirme politikasını sürdüreceği de tahmin ediliyor.

Bosna-Hersek ve Dayton Anlaşması’nın Güncellenmesi

Biden’in çözümü beklenen bir diğer sorun da aslında ABD’de üretilen Bosna-Hersek’in politik sistemsizliğidir. 1992-1995 yılları arasında yaşanan Bosna Savaşı’na sona erdirmek adına ABD’nin Ohio eyaleti Dayton kenti yakınlarında imzalanan ve ismini de imzalandığı kentin adından alan bu anlaşma, her ne kadar savaşı sonlandırmış olsa da bölgeyi buradaki en büyük üç etnik grup olan Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırların üyesi olduğu işlevsiz bir cumhurbaşkanlığı sistemine mahkûm etmiş ve ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit eden iki siyasi entiteye bölünmesine neden olmuştur.

Dayton Anlaşması’na göre Cumhurbaşkanlığı Konseyi’ni oluşturan söz konusu etnik grupların -tek anlaşabildikleri nokta anlaşamadıklarıyken- ülkenin dış politikası gibi önemli konularda ortak karar almaları gerekmektedir. Ülkede sömürge valisi gibi faaliyet gösteren Bosna-Hersek Yüksek Temsilciliği (OHR) konusu da ayrıca tartışılan bir diğer konudur. Cumhurbaşkanını dahi görevden alma hakkına sahip OHR’nin ülkenin egemenliğini kısıtladığı savunulmaktadır.

Savaşı sona erdirmesinin dışında birçok farklı sorunun ortaya çıkmasına neden olan Dayton Anlaşması’nın ABD’de müzakere edildiğine ve yalnızca Amerika’nın baskılarıyla değiştirilebileceğine dair bir inanç söz konusu.

Biden yönetiminden beklenen de mevcut sorunların çözülmesi adına, Trump yönetiminin Kosova-Sırbistan diyalog sürecine atadığı gibi, buraya da bir özel temsilci atması. Özel temsilcinin Bosna-Hersek merkezî hükümet kurumlarında karar alınmasına yönelik engellerin kaldırılması ve Saraybosna’daki

ulusal hükümetin iç ve dış politika gibi önemli alanlarda kararlar almasına olanak sağlayacak anayasal değişikliklerin kabul edilmesi için Sırp ve Hırvatlar üzerinde baskı kurması. Bu teklifin kabul edilmemesi durumunda da özellikle Sırpın Rusya ile olan yasa dışı bağlantılarının ifşa edilmesi. Her şeyden önce, Sırp ve Hırvat siyasetçilere Bosna'nın bütünlüğüne yönelik ısrarlı tehditlerinin hem ekonomik gelişmeyi sınırlandırdığı ve yabancı yatırımı azalttığı için hem de etnikler arası uyuşmazlığı ve radikalizmi teşvik ederek devletin varlığını tehlikeye attıkları için yaptırım uygulanması gerekmektedir.⁶

Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya Vetosu ve ABD'nin Tutumu

Kosova'ya tanınması gereken vize serbestisinin onaylanmaması yanı sıra Bulgaristan'ın Kuzey Makedonya'nın AB üyelik sürecini veto etmesi, AB'nin bölgedeki inandırıcılığına zarar veren bir diğer unsur.⁷ Bu konu hakkında yeni Amerikan yönetiminden AB'yi Bulgaristan'ı vetosundan vazgeçirmesi ve bölgenin Avrupa-Atlantik entegrasyonunun sekteye uğramasına izin vermemesi bekleniyor. Aksi takdirde bölge ülkeleri hiç üyesi olamayacakları bir birliğin dayattığı reformları uygulamaya çalışmak yerine, hiçbir şart talep etmeyen Çin ve Rusya gibi ülkelerin yatırımlarını kabul etmeye devam edecek görünüyor.

Biden hükümetinin son dönemde özellikle Sırbistan'da artan Çin etkisine karşı nasıl adımlar atacağı konusu da merak ediliyor. Zira Çin Balkanlar'daki etkisini artırabilmek adına bölge ülkelerinde altyapı ve telekomünikasyona milyonlarca dolar yatırım yapıyor. Çin'in bölgede artan etkisini kısıtlamak adına Trump hükümeti de giderayak Sırbistan-Kosova ekonomik normalleşme anlaşmasına bölge ülkelerinin güvenilir olmayan kaynaklardan teknoloji transferi yapmayacaklarına dair maddeyi eklemişti. Sırbistan yönetimi her ne kadar bu maddeyi kabul etmiş olsa da bugüne kadar bu yönde bir adım atmadı, hatta Çin'in Sırbistan'ın önemli bir partneri olduğunu açıkladı.

Bu noktada Biden yönetiminin AB ile ortaklaşa hareket edip bölge ülkelerindeki kilit ekonomik sektörlerle yatırım yaparak Çin ve Rusya'nın Balkanlar'daki etkisini azaltmaya çalışacağı tahmin ediliyor.

Yeni Dönemde Türkiye'nin Balkanlar'daki Avantaj ve Dezavantajları

Son dönemlerde AB içerisinde Türkiye karşıtı seslerin bir hayli yükselmesi, AB ile koordinasyon içinde çalışması beklenen yeni ABD başkanının da Türkiye'ye karşı tavır alacağını sinyallerini veriyor. Balkanlar özelinde yapılan tüm analiz ve yorumlarda, Biden önderliğindeki ABD yönetiminin Balkanlar'da Çin ve Rusya'ya karşı önemli adımlar atacağını altı çiziliyor.

Bölge güvenliğini diğer aktörler gibi tehlikeye atmayan Türkiye'nin ise, söz konusu rekabet ortamında oluşacak boşlukları kendi lehine doldurması gerekiyor. Bu bağlamda son dönemde özellikle Sırbistan'la ilişkilerini geliştiren Türkiye, Balkanlar'da sadece soydaş ve dindaş topluluklarla bir siyaset gütmekten ziyade, tüm ülkelerle ilişkilerini geliştirme niyetinde olduğunu gösteriyor.

Türkiye her ne kadar Balkan ülkeleri açısından bir tehdit oluşturmuyor olsa da son dönemde yaşanan gelişmeler bağlamında, AB ve ABD açısından artık bir ortaktan ziyade bir rakip olarak yorumlandığı anlaşılıyor. Türkiye'nin yükselen bir bölgesel güç olduğu gerçeği ve bağımsız politikaları, AB ve ABD ile arasının açılmasına neden oluyor. Bu durumun yansımaları Balkanlar özelinde de görülüyor. Türkiye'nin her daim koşulsuz şartsız desteğini almış olan bölge ülkeleri, AB entegrasyon süreçlerini tamamlamak adına AB'nin Türkiye'ye karşı aldığı yaptırım kararlarını uygulamak zorunda kalıyor.

Sonuç

Biden'in seçilmesiyle birlikte ABD'nin bir süredir izlediği politikalarda kırılma yaşanacağına dair beklentinin kısmen gerçekleşeceğine şüphe yok, ancak yine de

yeni yönetimin Trump döneminden miras bazı uygulamaları devam ettireceği de tahmin edilmekte.

Her ne kadar Sırbistan Biden'ın seçilmesini bir dezavantaj olarak yorumlasa da Biden yönetimi Sırbistan ile Trump döneminde sağlanan olumlu atmosferi, bu ülkeyi Rusya ve Çin'in kucağına itecek şekilde sonlandırmayacaktır. Bu noktadan hareketle de hâlihazırda bölge ülkelerinden Sırbistan ile varoluşsal bir sorun yaşayan Kosova'yı zor günlerin beklediği söylenebilir.

Yeni yönetimin Trump'ın Balkanlar'a atadığı özel temsilciler üzerinden bölge siyasetini şekillendirme girişimlerini sürdürmesi, ABD'nin bölgedeki etkinliği açısından önemli; aksi takdirde Biden'ın bölgeye Trump kadar önem vermediği gibi bir izlenim ortaya çıkabilir.

AB ile paralel politikalar izlemesi beklenen Biden yönetiminden bölgede çözüme kavuşturulmasına katkı sağlaması beklenen iki önemli konu var. Bunlardan ilki, Kosova ve Sırbistan arasındaki diyalog sürecinin mevcut sınırlar korunarak yürütülmesi ve tarafların birbirlerinin bağımsızlıklarını tanıması. İkincisi, Bosna-Hersek'in politik systemsizliğine neden olan Dayton Anlaşması'nın güncellenmesi ve ülkenin Avrupa-Atlantik entegrasyon sürecinin tamamlanmasına katkı sağlanması.

Balkan ülkelerinin hem yeni seçilen ABD yönetiminden hem de uluslararası veya bölgesel diğer aktörlerden sihirli bir değnekle gelip kendi aralarındaki sorunları çözmelerini beklemeleri elbette ki normal bir durum değil. Aksine söz konusu ülkelerin aralarındaki sorunların aşılması için en büyük sorumluluğun kendilerine düştüğünü bir an önce idrak etmesi gerekiyor.

Sonnotlar

- ¹ Bardh Krasniqi, "Kosovo President Thaci arrested, moved to The Hague to face war crimes charges", Reuters, 05.11.2020, <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-politics/kosovo-president-thaci-resigns-after-war-crimes-indictment-confirmed-idUSKBN27L1DO>
- ² Llazar Semini, "Kosovo PM accuses US envoy involved in his govt' overthrown", AP News, 20.04.2020, <https://apnews.com/article/0d9243a8a85b0e411b727e46b7ea6c25>
- ³ Michael R. Pompeo, "Economic Normalization Between Kosovo and Serbia" 04.09.2020, US Department of State, Press Statement, <https://www.state.gov/economic-normalization-between-kosovo-and-serbia/>
- ⁴ "Beyaz Saray'da İmzalanan Anlaşmanın İçeriği Yayınlandı", 04.09.2020. <http://www.kosovaport.com/beyaz-sarayda-imzalanan-anlasmanin-icerigi-yayinlandi/>

com/beyaz-sarayda-imzalanan-anlasmanin-icerigi-yayinlandi/

- ⁵ "Bolton Says U.S. Won't Oppose Kosovo-Serbia Land Swap Deal" 24.08.2018, RFERL. <https://www.rferl.org/a/bolton-says-u-s-won-t-oppose-kosovo-serbia-land-swap-deal/29451395.html>
- ⁶ Janusz Bugajski, "President Joe Biden Returns to the Balkans", 11.11.2020. <https://www.istraga.ba/washington-view-president-joe-biden-returns-to-the-balkans/>
- ⁷ "Bulgaria blocks EU membership talks with North Macedonia" Deutsche Welle, 17.11.2020, <https://www.dw.com/en/bulgaria-blocks-eu-membership-talks-with-north-macedonia/a-55641332>